

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ ЯК СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Проаналізовано діяльність громадських формувань на залізничному транспорті. Досліджено мету, завдання, функції, компетенцію, а також порядок створення громадських формувань. Окреслено окремі аспекти співпраці органів внутрішніх справ із громадськими формуваннями та органами залізничного транспорту. Особливу увагу приділено адміністративно-правовому статусу громадського формування, питанням, пов'язаним із підвідомчістю громадських формувань і застосуванням методів впливу.

Ключові слова: *протидія, органи внутрішніх справ, громадські формування, залізничний транспорт, переконання, примус.*

Постановка проблеми. В умовах формування України як правової незалежної держави простежується тенденція до зниження рівня впливу адміністративних методів управління та директивних розпоряджень.

Чільне місце у цьому посідає самоврядування народу. Приорітетним напрямом розвитку стає розширення законодавчого поля дій громадських формувань на залізничному транспорті, а саме: визначення ознак і змісту понять функцій громадського формування з охорони громадського порядку на залізничному транспорті та способів взаємодії з відомчими органами належної компетенції.

Стан дослідження. Значний вплив громадських формувань в означеній сфері на реалії сьогодення в частині протидії адміністративним правопорушенням на залізничному транспорті свідчить про недостатність докладених зусиль у напрямі розв'язання прогалин і колізій. Однак слід виокремити науковців, які в різні періоди розвитку держави і суспільства вивчали цю проблему. Це: В. Б. Авер'янов, В. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, І. П. Голосніченко, В. К. Колпаков, О. І. Остапенко, А. Т. Комзюк, М. В. Ковалів, В. К. Гіжевський, С. С. Єсімов, О. В. Музичук, А. М. Долгополов та інші.

Мета статті – проаналізувати особливості створення, діяльності та взаємодії громадських формувань на залізничному транспорті

з відомчими державними органами, визначити оптимальні шляхи протидії правопорушенням на залізничному транспорті.

Виклад основних положень. Дослідження цієї теми дає змогу визначити, що недержавні, тобто громадські організації є альтернативою і одночасно доповненням державної правоохоронної системи. За специфікою їхнього локального характеру і процесу заснування знизу вони мають більший динамізм і потенційно більшу успішність у вирішенні суспільних проблем. Відсутність бюрократичного апарату збільшує їхню ефективність і гарантує раціональне використання матеріальних і фінансових ресурсів. Базовим законодавчим документом, яким керуються представники громадських організацій щодо протидії правопорушенням на залізничному транспорті, охорони громадського порядку та профілактики правопорушень, є Конституція України. Згідно зі ст. 36 Основного Закону, громадянам України надається право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації для захисту своїх прав і свобод, а також задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів [1].

Адміністративно-правовий статус громадського формування у сфері профілактики правопорушень є складною юридичною конструкцією, яка охоплює мету, завдання, функції, компетенцію, структурно-організаційний блок елементів. На думку І. Стахури, у такому випадку доцільно застосувати класифікацію елементів, запропоновану Д. Бахрахом, що складається з трьох блоків: цільового; компетенційного та структурно-організаційного [2, с. 212].

У цільовий блок входять такі категорії: «мета» («ціль»), «завдання», «функції». Мету у цьому випадку можна розглядати як вказівку у нормативно-правових актах забезпечити певну соціальну потребу, що у статутах та інших установчих документах конкретизується в переліку завдань і функцій, що виконуються. Основними цілями протидії правопорушенням на залізничному транспорті доцільно вважати: обмеження дії негативних явищ і процесів, пов'язаних із правопорушеннями; усунення (нейтралізація) детермінант протиправних проявів; ліквідацію криміногенних чинників у мікросередовищі особи, що формують її антисуспільну позицію та мотивацію протиправної поведінки; превентивний вплив на особу, яка за своїм антисуспільним способом життя здатна вчинити адміністративне правопорушення чи злочин [3, с. 167]. Суть указаної мети як складової адміністративно-правового статусу громадського формування розкрито у ст. 1 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного

кордону». Мета протидії правопорушенням на залізничному транспорті визначає шляхи вирішення завдань, а також створює умови для їх реального виконання.

Завдання полягають не лише в тому, щоб забезпечити дотримання вимог, які встановлюються щодо профілактичного впливу, а й у тому, щоб такий вплив постійно відповідав цим вимогам.

Функції громадських формувань характеризуються тим, що, по-перше, безпосередньо відображають і конкретизують сутність громадського формування, зокрема у сфері протидії правопорушенням, їх зміст охоплює насамперед групові (корпоративні) інтереси членів формування щодо охорони громадського порядку та попередження правопорушень; по-друге, виникають і розвиваються відповідно до статутних цілей та завдань.

Права та обов'язки як елементи компетенції громадських формувань з охорони громадського порядку у сфері протидії правопорушенням на законодавчому рівні системно не відображені. Частина прав у цій сфері закріплена у ст. 10 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону» щодо притягнення правопорушників до юридичної відповідальності [4, с. 12]. У ст. 13 указанного Закону членам громадських формувань надано право застосовувати адміністративно-попереджувальні та заходи адміністративного припинення.

Ще одним елементом адміністративно-правового статусу громадських формувань як суб'єкта протидії правопорушенням на залізничному транспорті є структурно-організаційний блок, що містить нормативне регулювання порядку створення, легалізації, реорганізації, ліквідації громадського формування; встановлення і зміни організаційних структур, процедур діяльності; звітність і підконтрольність; право на власну символіку тощо. Норми, що регулюють такі елементи, стосуються загального правового статусу громадського формування у всіх сферах їх діяльності. Коло відносин, на які поширюються повноваження (підвідомчість) громадських формувань у сфері протидії правопорушенням, на законодавчому рівні не визначено. Відправною точкою є врегульовані нормами права можливості громадських формувань застосовувати заходи переконання та примусу щодо правопорушників.

Переконання виявляється у здійсненні виховних, роз'яснювальних і заохочувальних заходів, спрямованих на формування розуміння необхідності залучення населення до попереджувальної діяльно-

сті, чіткого виконання законів та інших правових актів. Основними формами переконання, які може застосовувати громадськість, є: організація заходів, спрямованих на вирішення конкретних завдань; виховання особистим прикладом; роз'яснення законодавства; проведення бесід з батьками дітей, що допускають правопорушення; критика антигромадських учинків правопорушників і створення навколо цих осіб атмосфери загального осуду; інформування населення про стан охорони правопорядку тощо.

На законодавчому рівні громадським формуванням з охорони громадського порядку з метою профілактики адміністративних правопорушень і злочинів надано можливість застосовувати окремі заходи адміністративного примусу. Таким примусом, який застосовує громадськість, визнається метод вольового забезпечення поведінки громадян, посадових та юридичних осіб, що відповідає вимогам правових норм, за допомогою застосування заходів впливу, урегульованих адміністративно-правовими нормами, з метою попередження та припинення правопорушень, притягнення правопорушників до юридичної відповідальності [4, с. 12].

Громадські формування з охорони громадського порядку та профілактики правопорушень створюються за місцем роботи, навчання або проживання. Створення громадських формувань засвідчується рішенням громадян, прийнятим на їх зборах (конференціях). Місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування та органи внутрішніх справ повинні всіляко сприяти такій ініціативі громадян, підтримувати і заохочувати їх, надавати необхідну допомогу в створенні таких формувань [5, с. 163].

На етапі залучення громадян до участі у протидії правопорушенням і створення громадських формувань, підтримка і допомога з боку працівників залізничного транспорту та транспортної міліції може полягати у:

- пропаганді необхідності боротьби з правопорушеннями;
- роз'ясненні переваг таких об'єднань на шляху досягнення мети;
- допомозі в оформленні необхідних статутних документів;
- визначенні спеціалізації діяльності, особливостей його функціонування, компетенції; висвітленні наявного досвіду роботи в боротьбі з правопорушеннями та організації навчання і підготовки громадян до належного виконання покладених на них завдань [6].

Основними завданнями громадських об'єднань у сфері протидії правопорушенням на залізничному транспорті є: надання допомоги

органам залізничного транспорту та міліції у забезпеченні громадського порядку, громадської безпеки, запобігання адміністративним проступкам і злочинам; інформування органів внутрішніх справ про вчинені злочини або ті, що готуються, місця концентрації злочинних угруповань; сприяння у виявленні та розкритті злочинів, розшуку осіб, які їх учинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань; участь у забезпеченні безпеки руху поїздів, безпеки дорожнього руху на переїздах через залізничні колії, забезпеченні екологічної безпеки на об'єктах вантажної інфраструктури та боротьбі з правопорушеннями неповнолітніх [5].

Стимулом залучення громадян до участі у правоохоронній діяльності є норми Закону, якими членам громадських формувань надаються правові гарантії, забезпечується їх соціальний захист і вживаються заходи заохочення. Зокрема ст. 17 Закону гарантує захист життя, здоров'я, честі, гідності, майна члена громадського формування та членів його сім'ї від злочинних посягань та інших протиправних дій.

У разі смерті чи каліцтва члена громадського формування Законом передбачено одноразову матеріальну допомогу. Крім того, за членами громадських формувань, які потерпіли від злочинного діяння, зберігаються місце роботи (посада) та середня заробітна плата на весь період відновлення працездатності або визнання їх у встановленому порядку інвалідами [8, с. 4–5].

Участь членів громадського формування у спільній з працівниками транспортної міліції охороні правопорядку і правоохоронних заходах, які вони здійснюють, полягає у залученні громадськості до таких видів діяльності, як патрулювання на об'єктах пасажирської та вантажної інфраструктури; здійснення рейдів із виявлення правопорушень та осіб, які їх учинили; перевірка місць відстою вагонів; супроводження приміських і пасажирських поїздів; обстеження приміщень станцій, відкритих для пасажирських перевезень (у сільській місцевості), де можуть перебувати особи без конкретного місця проживання, жебраки, безпритульні неповнолітні; перевірка дотримання паспортно-візового режиму та правил транзитного проїзду іноземними громадянами; вжиття заходів, спрямованих на попередження дорожньо-транспортних пригод на залізничних переїздах; охорона місць зберігання товарно-матеріальних цінностей; надання допомоги працівникам міліції у припиненні правопорушень, доставлення правопорушни-

ків до чергової частини; участь у розгляді посадовими особами лінійних органів внутрішніх справ матеріалів (справ) про адміністративні правопорушення; охорона місць виникнення аварійних ситуацій, аварій, стихійних лих, пожеж, виявлення свідків і потерпілих, ужиття заходів щодо надання останнім невідкладної медичної допомоги, а також заходів, спрямованих на запобігання шкідливим наслідкам за виникнення надзвичайних ситуацій [5, с. 164].

Значущі профілактичні результати дають спільні пошукові рейди силами транспортної міліції, громадських формувань і підрозділів відомчої воєнізованої охорони в парках відстою поїздів, на товарних і контейнерних майданчиках з виявлення розкрадачів вантажів і майна підприємств [9, с. 173–174].

Іншим видом участі громадськості в попередженні правопорушень є залучення її до розкриття вчинених злочинів. Участь громадськості – важлива умова швидкого розкриття і попередження злочинів на об'єктах залізничного транспорту. Допомога громадськості може виявитися в наданні працівникам міліції різноманітної інформації про обставини вчиненого злочину.

Розгляд найрізноманітніших методів діяльності громадських формувань як суб'єктів протидії правопорушенням на залізничному транспорті дозволяє зробити висновок про необхідність подальшого вдосконалення методів, досліджуваних у різних науках, зокрема в науці управління та адміністративного права. Звичайно, необхідне розроблення і нових методів. Було б непогано, якби члени громадських формувань, суб'єктів протидії правопорушенням на залізничному транспорті мали акумульовану інформацію про методи, які їм слід застосовувати у своїй діяльності. Це можна було би зробити у межах відомчого нормативно-правового акта транспортної міліції та органів залізничного транспорту.

Розроблення відповідного документа було би новим кроком у формуванні повноважень громадських формувань як суб'єктів протидії правопорушенням на залізничному транспорті.

Вивчення діяльності добровільних народних дружин на залізницях засвідчило, що керівництво цими формуваннями здійснюють в основному дирекції залізничних перевезень.

Нині, як демонструє практика, усі заходи громадських формувань, суб'єктів протидії правопорушенням на об'єктах залізничного транспорту вживаються у взаємодії зі співробітниками транспортної міліції [9, с. 166–168].

Форми та методи взаємодії визначаються функціонально-змістовною залежністю між транспортною міліцією та тим чи іншим громадським формуванням.

З метою організації взаємодії міліції та громадськості на практиці, як правило, застосовують такі основні методи:

- 1) спільний аналіз і оцінку оперативної обстановки;
- 2) взаємне інформування з питань протидії правопорушенням на об'єктах обслуговування;
- 3) спільне планування заходів щодо протидії правопорушенням;
- 4) взаємний обмін досвідом щодо протидії правопорушенням;
- 5) спільні організаційні заходи;
- 6) надання допомоги підрозділами транспортної міліції громадським організаціям.

Висновки. Аналіз діяльності громадських формувань як суб'єкта протидії правопорушенням на залізничному транспорті дозволяє зробити такі висновки:

– громадські формування створюються та діють разом із органами залізничного транспорту, внутрішніх справ, виконавчої влади й місцевого самоврядування у сфері протидії правопорушенням на залізничному транспорті з метою захисту життя і здоров'я громадян, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха, інших надзвичайних обставин;

– статус громадського формування як суб'єкта протидії правопорушенням на залізничному транспорті – це закріплена нормами адміністративного права сукупність елементів, що визначають його правове становище у відносинах із державними та самоврядними органами, фізичними і юридичними особами під час планування та здійснення заходів, спрямованих на забезпечення громадського порядку, громадської безпеки та боротьби зі злочинами на об'єктах інфраструктури залізничної транспортної мережі;

– активізація діяльності громадських формувань, суб'єктів протидії правопорушенням на залізничному транспорті підвищить ефективність ситуативної та соціальної форм протидії правопорушенням щодо забезпечення правопорядку, громадської безпеки, безпеки руху поїздів за допомогою громадськості;

– доцільно вчасно аналізувати й узагальнювати зарубіжний досвід участі громадськості у протидії правопорушенням, що надасть можливість інтенсивніше залучати широкі верстви населення до

правоохоронної діяльності, вдосконалити організаційно-правовий механізм для залучення громадськості та вивести її на якісно новий рівень.

1. Конституція України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.

2. Стахура І. Б. Адміністративно-правовий статус громадських формувань з охорони громадського порядку у сфері профілактики правопорушень / І. Б. Стахура // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. Сер. юридична. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – Вип. 1. – С. 210–220.

3. Іванов Ю. Ф. Кримінологія: навч. посібник / Ю. Ф. Іванов, О. М. Джужа. – К.: Паливода А. В., 2006. – 264 с.

4. Музичук О. М. Організаційно-правові основи участі громадян в охороні громадського порядку і боротьбі з правопорушеннями: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. М. Музичук. – Х., 2003. – 19 с.

5. Ярема О. Г. Правові основи діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку та профілактики правопорушень на залізничному транспорті / О. Г. Ярема // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. Сер. юридична. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – Вип. 2. – С. 160–168.

6. Про затвердження Інструкції з організації роботи органів внутрішніх справ України по забезпеченню взаємодії з громадськими формуваннями по охороні громадського порядку: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 9 лютого 2004 р. № 133.

7. Методичні рекомендації щодо залучення населення до охорони громадського порядку та профілактики правопорушень відповідно до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» / за заг. ред. О. І. Савченко. – К.: ДГБ МВС України, 2008. – 27 с.

8. Залучення населення до охорони громадського порядку та профілактики правопорушень: метод. рекомендації / за ред. О. І. Савченко. – К.: ДАСМ МВС України, 2004. – 19 с.

9. Адміністративно-правові заходи протидії правопорушенням, що вчиняються на залізничному транспорті: наук.-практ. посібник / уклад. А. М. Волощук, А. А. Анасенков, С. О. Баранов, В. С. Бутенко, Є. В. Поляков, О. І. Улянов. – Одеса: Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2010. – 190 с.

Тимчишин Т. М. Отдельные аспекты деятельности гражданских формирований как субъектов противодействия правонарушениям на железнодорожном транспорте.

Статья посвящена деятельности общественных формирований на железнодорожном транспорте. Исследуется цель, задачи, функции, компетенция, а также порядок создания общественных формирований.

Определяются отдельные аспекты сотрудничества органов внутренних дел с общественными формированиями и органами железнодорожного транспорта. Особое внимание уделяется административно-правовому статусу общественного формирования, вопросам, связанным с подведомственностью общественных формирований и применению методов воздействия.

Ключевые слова: противодействие, органы внутренних дел, общественные формирования, железнодорожный транспорт, убеждение, принуждение.

Tymchyshyn T. M. Some aspects of community groups as subjects of combating offenses in rail transport.

The article is devoted to the activities of civil society groups in the rail sector. It analyzes fundamental aspects of the regulatory framework, which is governed by representatives of non-governmental organizations to combat offenses on the rail ways, public order and crime prevention. We study the administrative and legal status of a public building in the area of crime prevention, which is a complex legal structure that includes goals, objectives, functions, competence, structural and organizational elements, and also of the creation of community groups.

Methods of public participation in combating violations through the search for new forms and methods of cooperation and carried out analysis of existing laws as a result of functional and meaningful relations between the police and public transport groups. Particular attention is given to considering administrative and legal operation of forming and opportunities associated with the jurisdiction of community group in rail transport by applying methods of influence, such as persuasion and coercion.

Attention is paid to incentives, to encourage citizen participation in combating violations by membership in a public building, coordination between structural police officers, railway and community groups.

Considered critical need in the preparation and adoption of a common departmental normative legal act on the organization of internal and external countermeasures exerted on the rail transport system in the State Administration of Railway Transport of Ukraine, which have reflected the principles, nature, methods and countermeasures of measures exerted on railways, stages, rights and responsibilities of countermeasures. The necessity of clear regulation combating of offenses exerted on rail transport railroad service organization due to the activity of rail transport and the activities of the internal community groups.

Key words: resistance, police, community formation, railways, persuasion, coercion.

Стаття надійшла 13 грудня 2013 р.